

بررسی تاثیر مولفه های کالبدی در ارتقاء حس دلبستگی در مدرسه کودکان

آذر محسن زاده هروری، هیرو فرکیش

1- سمت نویسنده اول (دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه اقبال لاهوری مشهد)

2- سمت نویسنده دوم (عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد)

Email: (mohseni.architect@gmail.com)

چکیده

در مدارس امروز به دانش آموز مانند ربات نگریسته می شود که باید در ساعات مشخص در یک مکان مشخص بدون تعامل با محیط قرار گیرد. با توجه به اینکه بزرگترین مشکل کودکان بی اعتمادی به محیط است در واقع با ابراز حس مکان دوستی بصورت عاطفی، حسی یا زیبایی شناختی به محیط کالبدی باشد. عوامل کالبدی به عنوان عناصر اجتماعی محیط بر حس دوست داشتن مکان مدرسه در کودکان مؤثر است. فضاهای کالبدی به لحاظ طراحی و عملکردی با سن و احساسات کودک در ارتباط می باشد. بنابراین پس از شناسایی شاخص ها و مولفه های تاثیر گذار، میزان تاثیر گذاری مولفه ها و شناسایی روابط موثر بین متغیرها در محیطی که جمعی از کودکان حضور دارند قابل بررسی است. روابط موثر پس از ارائه اهداف و پرسش های تحقیق قابل شناسایی است.

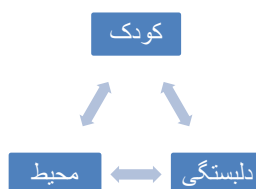
واژه های کلیدی: حس مکان، حس دلبستگی، کالبد، کودک، محیط مدرسه

عدم دل بستگی مکانی از دست دادن حس مکان و بی ارزشی و بی مسئولیتی و بی اعتمادی را در پی دارد. مدیران مدارس طرح مدارس بدون شکست را مطرح کرده اند که احساس ارزشمندی و جامعه پذیری بیشتر در سالهای اولیه مدرسه شکل می گیرد (شولتز، 1998 و بختیاری، 1393).

بزرگترین مشکل موجود در یادگیری کودکان بی اعتمادی به محیط است، دانیال به نقل از براون و آلتمن می گوید: از حس دوستی با مکان برای پیشرفت و جستجو در محیط روانی انسان ها استفاده شده است. دوستی با مکان از جنبه های مختلفی مثلا اجتماعی بررسی می شود (Daniel r. williams and jerry j. vaske, 2002).

جنبش هایی برای توجه به آسایش کودکان در محیط های زندگی روزمره انجام شده است که مستلزم شناخت کودک و آشنایی با او به لحاظ روانی و شخصیتی می باشد که با مطالعه، تحقیق و پرسش بر روی احساسات و برخی رفتارهای کودکان میسر می باشد (لنگ، 1383 و عینی فر، 1392). در این پژوهش بعد احساسی دل بستگی کالبدی مد نظر است در واقع بعد احساسی_ معنایی نقطه اتصال فرد با محیط محسوب می شود (سجاد زاده، 92).

بنابراین پرسش اصلی تحقیق اینگونه مطرح می شود "چه ویژگی های کالبدی بر ارتقاء دل بستگی کودک در مدرسه کمک می کند؟" جستجوی چگونگی توجه کودک به مکان و یافتن عناصر کالبدی مورد تاکید برای او از یک سو و چگونگی ایجاد احساس دل بستگی و عوامل آن و نظریه های مرتبط با آن از سوی دیگر محور مطالعات پژوهش می باشد.

نمودار شماره 1- شناسایی روابط مورد بررسی (منبع: نگارنده)

2. مبانی نظری

مطالعاتی که توسط هارت (1987)، بیورکیلد (1982)، مور (1986) و ماتوس (1992) انجام گرفته، نشان می دهد که فراگیری و ساختار دانش در بچه ها با عملکرد معنی دار مکان ها مرتبط می باشد (کریستفر اسپنسر، 1391). آنها به طور خیلی واضح بعضی از محیط ها را دوست داشتنی اعلام کرده و نظرات آن ها برای یک محیط دوست داشتنی با ما تفاوت می کند (عینی فر، 1391).

طبق گفته فرانسیس کودکان در حال یادگیری از محیط پیرامون هستند و آشکارا حسها و علایق خود را آشکار می کنند. در این تحقیق فرایند روانشناختی دل بستگی مکانی که در رابطه با چگونگی و فرایند دل بسته شدن افراد و گروه ها به مکان است مد نظر است. در این بحث، مفاهیمی چون دل بستگی، رابطه دل بستگی با کودک، شناخت دوست داشتنی های کودک و ارتباط او با محیط و کالبد قابل بررسی است. رابرت کولز (1971) می گوید بی شک این بخشی از سرشت ماست که خواهان اصل و ریشه باشیم.

2_1. عوامل ایجاد دل بستگی و رابطه آن با کودک

در کل عوامل ایجاد حس مکان در دو گروه عوامل کالبدی و عوامل ادراکی شناختی قابل تقسیم می باشد. بیشتر روانشناسان در تعریف حس مکان به فرایند ایجاد دل بستگی اشاره دارند (فلاح، 1385 و محمد مسعود، 1391). برخلاف نظریه های جبریت کالبدی در اواسط قرن بیستم، برخی از عوامل اجتماعی و روانی نسبت به ویژگی های کالبدی عوامل موثرتری هستند، این تحقیق در جستجوی تعادلی بین عوامل اجتماعی_ روانی و عوامل کالبدی می باشد.

بر اساس درجه بندی جنیفر کراس و هیومن (1981) و شامای (1991) در واقع تعلق و دل بستگی به مکان، سطوح بالاتری از حس مکان است که به پیوند میان فرد با مکان منجر می شود و انسان خود را جزئی از مکان می داند. ریشه پژوهش در زمینه دل بستگی به نظریه فروید درباره عشق باز می گردد اما غالبا از جان بالبی به عنوان پدر نظریه دل بستگی نام برده شده است.

نظریه پردازان مختلفی (چرخچیان، 1388 و شوماخر و تیلور، 1983 و پروشانسکی، فابین و کامینوف 1983، برون و پرکینز، 1992 و هیدالگو و هرناندز، 2001 و فلاحت، 1385 و لارفان، 2003) دلبستگی را تعریف کرده اند، دلبستگی به مکان رابطه عاطفی فرد با مکان است و بر اساس تعامل شناختی، عاطفی و عملکردی بین افراد، گروه ها و مکان کالبدی_ اجتماعی در طول زمان شکل می گیرد.

در بحث کودکان بعد عاطفی دلبستگی به مکان بررسی می شود هسش (2004) فرایند دلبستگی را با تعریف واژه خود، هنگامیکه نیازها و توقعات در فرد شکل می گیرد فرد احساس ایمنی می کند و توقع دارد از آن پس نیازش تنها با آن موضوع ارضاء شود، تعریف می کند.

دلبستگی به مکان از سه جنبه احساس، عاطفه، رفتار و ادراک قابل بررسی است. ارتباط با یک مکان می تواند مجموعه ای از احساسات مثبت و منفی را در فرد نسبت به مکان داشته باشد اما دلبستگی عموماً در مفهوم داشتن احساسی خوشایند و ارتباط مثبت با مکان تعریف شده است.

مهم ترین بعد دلبستگی مکانی را "مکان" تشکیل می دهد و اینکه فرد به کدام ویژگی های مکان دلبسته شده است و در نهایت دست یافتن به عوامل دلبستگی مکان می باشد. ویگنوس با انتقاد به تاکید بیش از حد به بعد فردی، غفلت از بعد مکانی در مطالعات دلبستگی مکانی به مکان ها و نقش تفاوت مکان ها در ایجاد دلبستگی تاکید دارد. به منظور تبیین چگونگی فرایند شکل گیری دلبستگی مکانی در افراد، و استفاده از نظر بزرگانی چون اینالهان و فینچ و با اتکا به مطالعات حس مکان، نمودار زیر ارائه شده است.

نمودار شماره 2- رابطه بین دلبستگی و کالبد (منبع: steel, 1998).

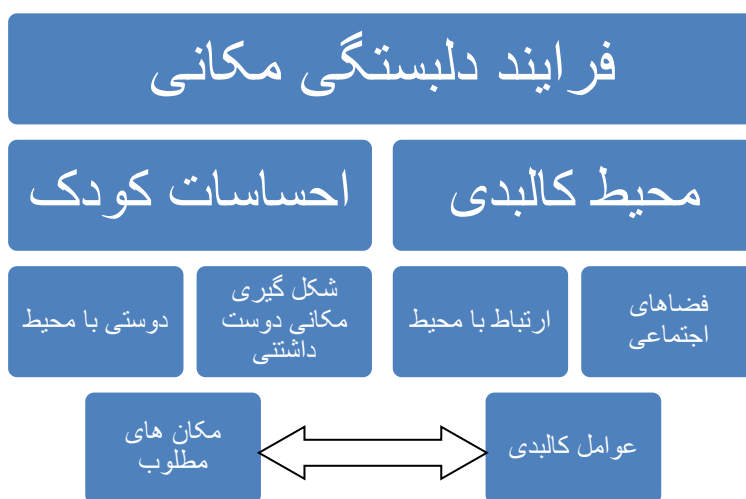
مکان به عنوان مفعول فرایند دلبستگی به مکان، در دو سطح کالبدی و اجتماعی قابل شناسایی است. لولیکا به ایده الکساندر در کتاب "زبان الگو" (1977) اشاره می کند که نود درصد از احساسات ما افراد مشترک است و تنها ده درصد از آن به طرز فکر ویژه ما برمی گردد. هیجان یا عاطفه (emotion) عبارت است از آن قسمت از حالات درونی که احساسات را بوجود می آورد که لزوم زیادی در رشد و تکامل کودک دارند. رابرت آون فردی محیط گرا بود که عقیده داشت رفتار کودکان اساساً از محیط منشاء می گیرد. (مقندی، 1391).

کودکان با انتخاب مکان های مطلوب احساس دوستی با محیط می کنند. این مکان ها به لحاظ کودکان شامل تنوع گسترده ای از 52 گونه متفاوت از مکان هاست که بر حسب اولویت عبارتند از: مکان هایی پر از فعالیت، ماسکویچ به مکان هایی که در آن ها

تعامل با سایر کودکان و بزرگسالان می باشد و ... می باشد (عینی فر، 91). در نتیجه فاکتور کیفیت فضا به عنوان یکی از عوامل کالبدی قابل بررسی است.

به گفته رلف نیز محیط کالبدی و فعالیت به عنوان مولفه های اصلی و اهداف، نیازها و توقعات و ارزش ها و تعاملات و خطرات جمعی و فردی (فضای جمعی و خصوصی) و با گذر زمان در ایجاد دل بستگی موثرند. آلتمن نیز سه مولفه احساسات، شناخت و فعالیت را با مکان در ارتباط می داند (پاکزاد، 1388).

هارولد پروشانسکی به نقش عوامل کالبدی به عنوان بخشی از عناصر اجتماعی محیط تاکید می کند و بر این اساس عامل مهم تعامل و ارتباط تنگاتنگ فرد با محیط می داند (بختیاری، 1383).

نمودار شماره 3- چارچوب نظری تحقیق (منبع: نگارنده)

ب) شناخت کودک و ارتباط او با محیط و کالبد

با توجه به مطالعات پیشین و نمودار شماره 3، هنگامیکه عوامل روانشناختی و نیازها در فرد با ویژگی های کالبدی و اجتماعی محیط در ارتباط قرار می گیرند دل بستگی مکانی شکل می گیرد. در این رابطه چاولا در سال 2002 به بررسی مکان که کودکان دوست دارند یا ندارند پرداخته است.

عوامل کالبدی که منجر به حس مکان می شود از دیدگاه صاحب نظرانی چون سالوسن (2002)، لینچ، شولتز (1997)، و ستالو به ترتیب شامل فضای جمعی و خصوصی، مکان نمایان، جزئیات (مصالح، شکل، بافت، رنگ) متمایز، تجربیات احساسی و قابل درک می باشد.

مالینوسکی و ترب (1996) اعتقاد دارند که مکان ها در اوایل کودکی بر اساس میزان اجتماعی بودنشان انتخاب می شوند اما در اواخر کودکی حدود سن 9 تا 12 سالگی بر اساس اهداف استفاده از مکان برای خود طبقه بندی می کنند. محیط فیزیکی از جمله ساختمان مدرسه، حیاط و زمین بازی از ارزش اجتماعی قابل توجهی برای کودکان برخوردار هستند (قربان خانی، 1381).

محیط فیزیکی، دبستان، حیاط مدرسه و زمین های بازی از ارزش اجتماعی قابل توجهی برای کودکان برخوردار هستند (قربان خانی، 1381). تئوری گیبسون از ادراک و قابلیت ها و بررسی رابطه میان ویژگی های فیزیکی محیط و فعالیت های یک ناظر مرتبط با این موضوع می باشد. هر کدام از فضاهای مدرسه از جمله کلاس درس در گروه خرده محیط ها قرار می گیرد. شاخص

طراحی کلاس، زیبایی و تناسب با خواسته های شما، متناسب بودن حیات بانیاها و احساسات کودکان برای خرده محیط ها بدست می آید.

حس همکاری و رقابت که مقدمه ای برای سازش با محیط اطراف برای کودک است در فضاهای تعاملی، جمعی، بازی، به عبارتی حیات مدرسه مهم می شود. بر اساس مدل مربوط به تیلور و شومیکر (1983)، منحصر بفرد بودن کالبد یک مکان، محدوده های کالبدی، سازگاری میان تعاملات اجتماعی و ویژگی های کالبدی و همگونی گروهی از عوامل تعیین کننده دل بستگی به شمار می روند (مراکز تربیت مربی، 2536 شاهنشاهی).

در مجموع تمایل به فعالیت های گروهی در این سن افزایش می یابد و کودکان به بازی با همسالان خود تمایل بیشتری دارند (پاکزاد، همان). بنابراین فضای جمعی به عنوان یکی از فاکتورهای حائز اهمیت می باشد. فضاهای باز برای کودکان، کلاس های گروهی و دوستانه، حیات مدرسه در این قسمت می باشد. فرایندهای مشارکتی حس همدلی و هدف های مشترکی را در پی دارد که منجر به تعلق به محیط میشود لذا به فضای خصوصی کلاس می توان با رویکرد اختصاص فضاهای خصوصی یا امکانات خصوصی نیز توجه کرد (اصول معماری 2000 و لاکنی 2000).

طراحی فضا از جمله نحوه طراحی محیط و مشارکت در طراحی جزء نگر محیط و متناسب سازی محیط برای کودکان از جمله عوامل کالبدی محسوب می شود. تمایل کودکان به محیط های طبیعی و سرسبز و همچنین بازی که کوششی برای هماهنگ کردن فرایندهای جسمی و اجتماعی با خویشتن است در واقع تلاش کودک برای کنار آمدن با محیط است. کودکان در این مرحله از رشد از نشانه های ثابتی که در محیط وجود دارد جهت شناسایی محیط و تعیین مسیر خود استفاده می کنند (پاکزاد، همان). در دوران کودکی میانی به مکان های آشنا و اطراف وابسته است تا به محیط های نسبتا غیر معمول (کریستوفر اسپنسر، وهاب زاده، 1391، 1392).

طراحی فضاهای نشستن، طراحی کلاس ها، مکان های انتخابی، فضاهای کودکانه از جمله شاخص های مورد بررسی می باشد. در کل با توجه به کتاب دکتر خوشنویس محیط با فضای کافی، فضاهای جمعی، اتاق های اختصاصی کودکان و فضاهای دنج از جمله فضاهایی است که کودکان علاقه زیادی نشان می دهند. در کل کودکان در این سن، مکان ها را برای خصوصیات اجتماعی انتخاب می کنند. الگوهای طراحی برای فضای خصوصی کلاس از جمله شاخص های بدست آمده مناسب می باشد. به نقل از خوشنویس محیط با فضای کافی (جایی که تحرک زیادی داشته باشند)، عناصر برجسته، ورودی دعوت کننده، روشنایی و راحتی، همچنین استفاده از درب ها، پنجره ها، پله ها بدون کمک دیگران، همه موارد ذکر شده از جمله عوامل طراحی و کیفیت فضا مورد انتخاب کودکان می باشد (خوشنویس، 1382 و پرتوی، 1385).

فراهم آوردن فضایی معمارانه با کیفیت محیطی مناسب، یعنی عواملی چون فضا، رنگ، نور و صدا و میزان لذت وی از فضا، بر کیفیت یادگیری موثر است. متمایز شدن خصوصیات یک مکان از مکانی دیگر که افراد ساکن احساس نمایند که مکان زندگی آنها دارای کیفیات خاص است و تمایل به تامین نیاز در داخل محدوده آن مکان داشته باشند (شاطریان، 1387 و پرتوی، 85).

عوامل کالبدی چون کیفیت فضاهای داخلی، دسترسی ها، ورودی ها، چشم اندازها، فضاهای سبز مشجر و تعاملات اجتماعی و نوع سازماندهی در بالا بردن دل بستگی به مکان موثرند

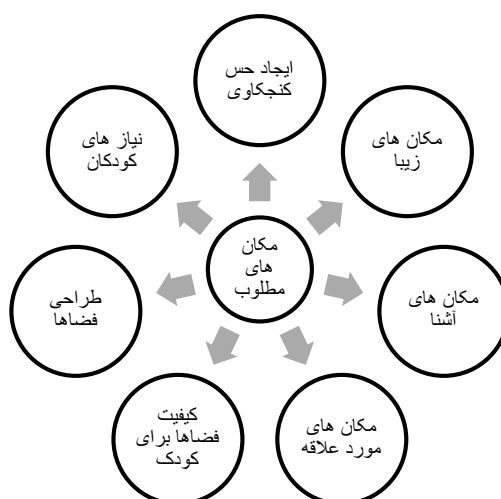
(Steel fritz 1981). محدوده های طراحی شده، عناصری چون دسترسی های قابل تشخیص و لبه های طراحی یا نمای عمومی جزء ویژگی های کالبدی محسوب می شود (عینی فر، 1388). در کل شاخص های چون کیفیت طراحی فضاهای باز، حیات، کلاس و نکاتی از حیث کیفی قابل بررسی می باشد.

روش تحقیق

این پژوهش از نوع کیفی و نمونه موردی است زیرا که در این پژوهش با انتخاب یک مدرسه به عنوان نمونه موردی، سعی بر پیدا کردن فاکتورهای موثر کالبدی بر حس دل بستگی کودکان است.

یافته ها

پس از بررسی رابطه بین کودک و کالبد، کودک و دل بستگی، دل بستگی و کالبد، بدست می آید که منجر به دریافت مولفه های تاثیر گذار کودک و دل بستگی و کالبد و پس بررسی های انجام شده و تطابق با ویژگی های مکان های مطلوب از نظر کودکان و ارتباط با احساسات او منجر به استخراج ویژگی های کالبدی و دل بستگی به شرح جدول زیر شد. ارتباط هر یک از ویژگی های کالبدی و دل بستگی با کودک و احساسات او منجر به دریافت شاخص های تاثیر گذار در این رابطه گردید.

نمودار شماره 4- مکان های مطلوب (منبع: نگارنده)

در این سن به دلیل تجارب کم با محیط کالبدی فاکتور آشنایی و تجارب پیشین، فاکتور دسترسی برای کودکان هفت تا نه سال با توجه به مطالعات روانشناسی کودک بی معنا بود زیرا در این سن کودکان مفهوم نقشه و حتی یادگیری خانه از سن هشت سالگی شروع می شود. جانمایی ها یعنی قرارگیری مکانها نیز ممکن است آنها را بین احساسات و نیازهایشان به اشتباه بیاندازد و آنها نتوانند تشخیص دهند زیرا دستیابی دقیق نیاز به الگو برداری و حتی انتخاب کودکان از روی نقشه می باشد.

جدول شماره 1- مولفه های دل بستگی و کالبدی (منبع: نگارنده)

مولفه های دل بستگی	نیاز های	مولفه های کالبدی	طرح فضا امکانات رفاهی دسترسی کیفیت فضا فضاهای جمعی و خصوصی خرده محیط ها
ارتباط با محیط	علاقه		
آشنایی			

پا خرد کردن ویژگی های کالبدی و دل بستگی در نهایت به شاخص های مربوطه می رسیم. محوریت انتخاب شاخص ها در واقع دل بستگی کودکان با انجام فعالیت های لذت بخش در مکان و احساس رضایتمندی و وفاداری به مکان بوده است (Daniel r. williams and jerry j. vaske, 2002).

در واقع احساس خوب به مکان احساس خوشحالی و ماندن در مکان را می دهند و معیاری تاثیر گذار در انتخاب مکان ها می باشند، جامعه و فرهنگ ملیتی بچه ها نیز در انتخاب مکان ها موثر است (Gordon jack, 2010). فضای کلاس و حیاط در مدارس ایران از نقاط مهم برای بچه ها تلقی می شود. لذا فعالیت ها و انتخاب این مکان ها برای آنها حائز اهمیت می باشد. برای فهم ابعاد عاطفی مکان مدرسه از روش تحقیق کیفی با انتخاب نمونه موردی، سعی واقdam بر پیدا کردن فاکتورهای موثر کالبدی بر حس دل بستگی کودکان شده است (کاربرد روش تحقیق کیفی برای فهم ابعاد عاطفی مکان (نمونه موردی: فضای زیر زمینی شوادان)، نامه معماری و شهرسازی، غلامحسین معماریان، بهمن 1389). با توجه به سوال تحقیق که چگونگی تاثیر گذاری هر یک از فاکتورهای کالبدی مطرح است و با توجه به مطالعات، پرسش نامه کیفی بر مبنای فاکتورهای دل بستگی و تعریف دل بستگی در نگاه اول (از نظر کودکان) بصورت زیر می باشد. بدین صورت هر یک از متغیرهای کالبدی را مورد ارزیابی قرار می دهد. جدول شماره 2- متغیرهای کالبدی (منبع: نگارنده)

متغیرهای کالبدی	خلاصه سوالات پرسشنامه ها
طراحی فضا	احساس به فضای نشستن بیرون حیاط متناسب بودن اندازه کلاس مکان های انتخابی کودکان طراحی کلی مدرسه از حیث اصول طراحی تناسب فضاها برای کودکان
امکانات رفاهی	احساس به امکانات ورزشی زیبایی فضای نشستن بیرون حیاط زیبایی تابلوهای مدرسه انجام کارهایی که دوست دارم در مدرسه دوست داشتن معلم ها و مدیر استفاده از وسایلی که دوست داریم
خرده محیط	مهم ترین مکان مدرسه کلاس درس دوست داشتن کلاس درس از حیث فضا طراحی کلاس درس از حیث زیبایی
کیفیت فضا	بهبتر بودن بازی و درس خوندن در حیاط و کلاس درس (مدرسه) نسبت به محیط های دیگر
فضای خصوصی	دوست داشتن کلاس زبان و ورزش در مدرسه احساس به کلاس درس
دسترسی	مسافت تا مدرسه

فضای جمعی	<p>حیاط مدرسه را دوست دارید</p> <p>دوس داشتن زیبایی فضاهای مدرسه همراه دوستان</p> <p>دوس داشتن کلاس های متفرقه (زبان و ورزش) در مدرس</p> <p>زیبایی حیاط مدرسه</p> <p>زیبایی ساختمان مدرسه</p> <p>دوست داشتن حیاط مدرسه و آبخوری</p> <p>زیبایی نمازخانه و کتابخانه</p> <p>آیا حیاط مدرسه باعث ارتباط بیشتر</p> <p>احساس به نمازخانه و کتابخانه</p>
-----------	---

محوریت طراحی پرسش نامه ها، با توجه به اینکه برای سنجش و اندازه گیری حس دوستی با مکان در حیطه روانشناسی محیط، با استفاده از دو شاخصه شناسایی مکان و دل بستگی به مکان می باشد (Daniel r. Williams and jerry j. vaske, may 21, 2002).

مکان دوستی در انسان ها به لحاظ اجتماعی از عکس العمل های آنان در محیط مشخص می شود (Eriender and (Earkovieh) 1994. با توجه به تحقیق آقای دکتر عینی فر معیارهای بررسی مکان های مطلوب به لحاظ کودکان را قبلا بررسی کرده اند، مولفه های غیر کالبدی (احساس امنیت، تعامل اجتماعی) و مولفه های کالبدی که برای انتخاب مکان های مطلوب مورد ارزیابی قرار داده اند، در این تحقیق نیز برای انتخاب مکان های مورد پرسش و نکات مورد توجه در طراحی پرسش ها در مدرسه به ترتیب از این مولفه های کالبدی و مولفه های غیر کالبدی استفاده شده است (عینی فر، 1392).

به عبارتی دیگر در گونه محیطی به دلیل ارضای خواست ها و نیازهای روانی کودکان نظیر احساسات و علاقه های آنها (متغیرهای دل بستگی به عنوان متغیر مستقل) در مرحله اول، مسائل کالبدی در اولویت انتخاب کودکان (متغیرهای کالبدی به عنوان متغیر وابسته) قرار می گیرند. یعنی هدف طراحی فضایی بر اساس متغیرهای کالبدی (وابسته) که منجر به احساس دوستی و دل بستگی (مستقل) در کودک می باشد.

جدول شماره 3- شاخص ها و معیارهای کالبدی (منبع: نگارنده)

متغیر	مولفه های کالبدی	معیار انتخاب هر مولفه بر اساس مولفه های محیطی	شاخصه ها	معیار انتخاب هر شاخصه بر اساس شاخصه های محیطی
		تاثیر گذار از نظر جناب آقای دکتر عینی فر		تاثیر گذار از نظر جناب آقای دکتر عینی فر

امنیت و انسجام اجتماعی، نفوذ پذیری دیداری خوانایی، مقیاس، جهت یابی خلوت و تعامل اجتماعی، ارتباط گروه همسالان	طراحی کلاس زیبای و تناسب با خواسته کودکان متناسب بودن حیاط با نیاز و احساس کودک	غنای مکان	خرده محیط	متغیر وابسته
تناسب با فضای فرهنگی جامعه ارتباط گروه همسالان خوانایی، مقیاس، جهت یابی	فضاهای باز برای کودکان کلاس های گروهی و دوستانه طرح کلی مدرسه کودکان	فرصت تعامل اجتماعی	فضای جمعی	
مولفه های کالبدی و غیر کالبدی خوانایی، مقیاس، جهت یابی	کیفیت طراحی فضاهای بازی، حیاط و کلاس نکاتی از حیث کیفی	غنای مکان تناسب با توانایی های شناختی و ادراکی کودکان ایمنی و آسایش	کیفیت فضا	
تناسب با فضای فرهنگی جامعه، خلوت و تعامل اجتماعی خوانایی، مقیاس، جهت یابی	طراحی فضای نشستن فضاهای کودکان	غنای مکان تناسب با توانایی های شناختی و ادراکی کودکان ایمنی و آسایش	طراحی فضا	
غنای مکان (سطح 3) تناسب با توانایی های شناختی و ادراکی کودکان (سطح 3) ایمنی و آسایش (سطح 3)	نکات طراحی فضای کلاس و برخی الگوها	تناسب با توانایی های شناختی و ادراکی کودکان	فضای خصوصی	
فراهم بودن شرایط ایمن	میزان مسافت و سهولت دسترسی	ایمنی و آسایش	دسترسی	

در واقع از حس دوستی با مکان برای پیشرفت و جستجو در محیط روانی انسان ها استفاده شده است (brown 1987, altman and low 1992). در این پژوهش نیز از حس دل بستگی به مکان و مولفه های آن برای جستجو در محیط روانی کودک و دستیابی به مولفه های کالبدی مد نظر او استفاده شده است. دوستی با مکان ارتباط مثبتی بین انسان و مکان مشخصی را ارائه می دهد (eiuliani and Feldman 1993, Williams and patters on 1999). یعنی در واقع دوستی با مکان دو حالت دارد یا ارتباط مثبت بین کودک و مکان وجود دارد یا ندارد لذا پاسخ های پرسش نامه بر دو مبنای بله و خیر میباشد که از حیث سن کودکان نیز چنین پاسخی آسان تر و منطقی تر نیز می باشد. که این فرض با گفته آقای دکتر عینی فر نیز که مکان ها به دو دسته مطلوب و نا مطلوب تقسیم می شوند نیز ممانعتی ندارد.

6. بحث و نتیجه گیری

دل بستگی مکانی، در واقع سامانه برای تعریف و توصیف یک فرد استالگوهای از عقاید آگاهانه و ناآگاهانه احساسات، باورها، ترجیحات، ارزش ها، اهداف، گرایش های رفتاری و مهارت ها است که فرد را به مکان مرتبط می سازد و دل بستگی در او بوجود می آید. تجربه یا تصور ذهنی فرد از محیط عینی، مدرسه را به مکانی تبدیل می سازد که کودک حس تعلق و در نهایت حس دل بستگی ایجاد شود.

ارتباط کودک با مکان و انتخاب مکان ها از نظر او نتیجه تاثیرپذیری از ویژگی های کالبدی و غیر کالبدی محیط زندگی اوست. در واقع با شناخت خصوصیات کودکان از یک سو و محیط پیرامونشان

از سوی دیگر تعیین کننده ارتباط آنها با محیط و ایجاد حس مکان و در سطحی بالاتر حس دل بستگی می باشد .

نتایج این پژوهش نشان داد که مولفه های عینی (محیط کالبدی) و مولفه های ذهنی (محیط روانشناختی) در فضای مدرسه با محقق ساختن پتانسیل ها و قابلیت های مکان، متناسب با علایق و احساسات و نیاز کودک باعث ارتقاء و ایجاد حس دوستی به مکان در حیطه روانشناسی کودک بر اساس مکان تعریف شده بر پایه متغیرهای کالبدی که منجر به ایجاد مکان مطلوب می شود (عینی فر، 1392) در نهایت باعث دل بستگی کودک به مکان یا محیط مدرسه می شود. این دل بستگی به محیط مدرسه منجر به ارتباط قوی میان پرورش، رشد، احساسات کودکان در محیط انسان ساخت منسجم و قابل فهم تر متناسب با نیاز آنها می شود. از آنجایی که کودک زمان زیادی را روزانه در محیط مدرسه می گذراند لذا نقش مهمی در زندگی روزمره کودکان ایفا میکند و به توجه بیشتری نیاز دارند.

حاصل این پژوهش می تواند در مقیاس کلان، به تدوین سیاست ها و راهبردهای برنامه ریزی، در مقیاس میانی، تدوین راهکارهای اجرایی و در مقیاس خرد، به طراحی مبتنی بر نیازها، احساسات و علایق کودکان کمک نماید و در نهایت کودک مکان مدرسه را دوست داشته و پیشرفت کند.

7. سپاسگزاری

نهایت تقدیر و تشکر از همسر و اساتید دانشگاه اقبال لاهوری مشهد

8. منابع

- عینی فر، علیرضا، تحلیل رابطه طراحی کالبدی و تجربه محله مسکونی، هنرهای زیبا، 1388
- چرخچیان، مریم، تبیین مدل دل بستگی به مکان و بررسی عناصر و ابعاد مختلف آن، هنرهای زیبا، تابستان 1389
- پیوند های دوستی در کودکی و نوجوانی، انتشارات انجمن اولیا و مربیان، تالیف فیل آروین، ترجمه مریم قربان خانی، 1381
- کودکان و محیط پیرامون، کریستفر اسپنسر، ترجمه سید علی ثامنیان، 1391
- ویژگی های محیط های کودکان (خوشنویس، احمد، معماری برای کودکان، والتر کرونر، 1382)
- بختیاری، ابوالفضل، اردیبهشت 93، "مدارس بدون شکست"، رشد آموزش ابتدایی، دوره ی 12، شماره ی 8، اردیبهشت 93
- عینی فر، علیرضا، "ارتقای تعامل کودک با مکان در فضای باز مجتمع مسکونی" نشریه هنرهای زیبا، دوره 18، شماره 2، تابستان 1392
- لینچ کوین (1381)، "سیمای شهر"، ترجمه منوچهر مزینی، انتشارات دانشگاه تهران
- پرتوی، پروین، (1382)، مکان و بی مکانی، رویکردی پیدار شناسانه، مجله هنرهای زیبا، 40-14:50
- عینی فر، علیرضا (1379)، عوامل انسانی-محیطی موثر در طراحی مجموعه های مسکونی، نشریه علمی-پژوهشی هنرهای زیبا، شماره 8، صفحه 109-118
- عینی فر، علیرضا، ایزدی، عباسعلی، قره بگلو، مینو (1391)، گونه شناسی روش های تحقیق در مطالعات محیطی کودکان، نامه معماری و شهرسازی، پاییز و زمستان، سال پنجم، شماره 9، صفحه 87-101
- Steel, Fritz (1981), *The sense of place*, CBI Publishing Company, Boston
- Shamai, Shmuel (1991), *Sense of place: an empirical measurement*, Israel Geographical Forum, p.347.
- Daniel R. Williams and Jerry J. Vaske (2002), *The measurement of place attachment: validity and generalizability of a psychometric approach*, 26 Jul. 2001
- Gordan Jack (2010), *Place matters: the significance of place attachments for children's well-being*, 21 Oct. 2008
- Krejcie, R.V., & Morgan, D.W., (1970). *Determining Sample Size for Research Activities*. Educational and Psychological Measurement.
- Small-Sample Techniques (1960). *The NEA Research Bulletin*, Vol. 38
- the measurement of place attachment: validity and generalizability of a psychometric approach, Daniel R. Williams and Jerry J. Vaske, May 21, 2002).